

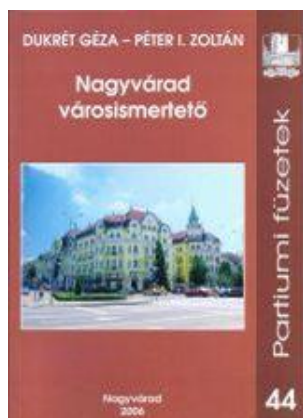
Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2016/12/a-hatarainkon-tuli-kiadok-ajanlatai-07-03-10/>

A határainkon túli kiadók ajánlatai I.

Nagyváradai séták – múltban és jelenben

A Xantus Könyv kiadványai

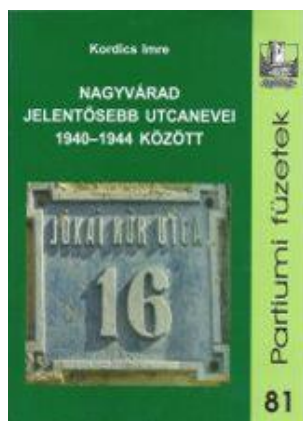
A Xantus 2001 óta a határainkon túli kiadók könyveinek forgalmazását végző kereskedelmi vállalkozás. Az itt bemutatásra kerülő *Partiumi füzetek* sorozat célja a helytörténeti kutatásban fellelhető hatalmas fehér foltok eltüntetése, műemlékeink megismerése és védelme. A szerkesztők szem előtt tartják, hogy a kistelepülések jó ismerői állítsák össze az anyagot, azok, akik belülről ismerik a vidéket, ott élnek, szívügyük megismerni saját történelmüket, szokásaikat, s össze is gyűjtötték ezeket az adatokat. Ugyanakkor kritériummá vált a levéltári anyagok felhasználása. A sorozat szerkesztője *Dukrét Géza*, korrektora *Mihálka Magdolna*. Ezúttal egyetlen partiumi város, Nagyvárad múltját és jelenét bemutató kiadványok közül válogattunk.

Dukrét Géza – Péter I. Zoltán: Nagyvárad városismerető. Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság, Nagyvárad, 2006, 102 oldal

Nagyvárad (Oradea, Grosswardein), Bihar megye székhelye, Románia nyugati részén, a Sebes-Körös mindkét partján, a határtól 8 kilométerre fekszik. Az ország, egyben Erdély nyugati kapuja. Itt halad át az Erdély felé vezető legfontosabb nemzetközi út, a Sebes-Körös völgyében, amely összeköti Közép-Európát Délkelet-Európával, sőt a Közel-Kelettel, valamint az északról dél felé haladó országút is.

A város Európa középső részén, a Kárpát-medencében található. E fekvés kedvezően befolyásolja a város éghajlatát: az óceáni hatás a nyugati szelek szárnyán kellemes éghajlatot biztosít, enyhe telekkel, s kevésbé forró és száraz nyarakkal. E kedvező földrajzi fekvés hozzájárult a város gazdasági fejlődéséhez, a kereskedelem virágzásához is.

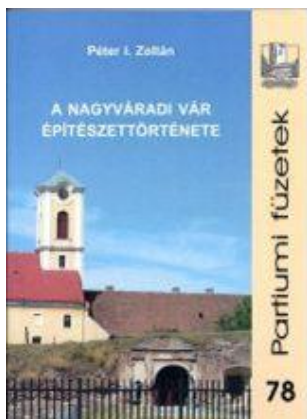
Kordics Imre: Nagyvárad jelentősebb utcanevei 1940-1944 között. Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság, Nagyvárad, 2014 (145x205 mm fűzött, 252 oldal)

Az utcanevek minden esetben az adott település társadalmi és politikai helyzetét tükrözik. Hiszen a települések nemcsak utcák, terek és házak, hanem emberek, emlékek, érzelmek és nosztalgiák összessége is. Így az utcanevek nemcsak a tájékozódás biztosítására szolgálnak, de emlékek felidézői, hagyományt őriznek és eszmei értékek hordozói. A rendszer- és hatalomváltások esetén a régi utcanevek kicserélődnek, az új hatalom semmibe veszi a kisebbség nemzeti érzéseit. Hagyományos, praktikus utcanevek tűnnek el, az új rendszernek

A határainkon túli kiadók ajánlatai I. – Nagyváradi séták - múltban és jelenben

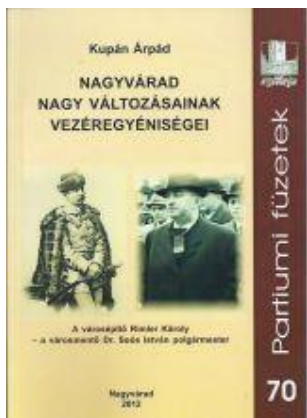
A Xantus Könyv kiadványai

történelmileg és politikailag megfelelőek kerülnek előtérbe. Nagyvárad esetében is a 19. század második fele a hivatalos utcanévadás kora volt, amikor a már meglévő hagyományos és praktikus elnevezések mellett, a nemzeti érzés került előtérbe. Ekkor az ismert és megbecsült személyiségek és események neveit használták fel. Az utcák egész sorát nevezték el olyan személyiségekről, akik közismertek és tevékenységük révén helytörténetünk megbecsült alakjai voltak. Városunk esetében a román hatalom két esetben szüntette meg a magyar utcanéveket, a trianoni diktátumot követően és a második világháború után. Az 1989-es fordulatot követő közel 25 éve alatt – minden erőfeszítés ellenére is – Nagyvárad magyar közösségének nem adatott meg az a lehetőség, hogy teljes mértékben éljen a törvény által biztosított jogával: ma sincs meg a számarányunknak megfelelő magyar utcaelnevezés. Történelmi utcanéveink védelme, amelyek eszmei értéke a műemlékeink értékéhez hasonló, kiemelkedő feladataink közé kell, hogy tartozzék. A helytörténetileg jelentős megnevezések, a történelmi helynevek, kultúrtörténetünk jelentős személyiségeinek nevei szintén a magyar örökség részét képezik. A magabiztos nemzeti identitástudat, az egészséges lokálpatriotizmus megőrzése csak a múlt ismeretével érhető el, ami biztosítja az arra való hivatkozás lehetőségét is.

Péter I. Zoltán: A Nagyváradi vár építészettörténete Varadinum Script Könyvkiadó, Nagyvárad, 2014 (145x205 mm, fűzött, 100 oldal)

A mai Nagyvárad kezdeteiről kevés megbízható adattal rendelkezünk. A település kialakulásának körülményei homályba vesznek, ráadásul az erre vonatkozó legfontosabb dokumentumok a tatárjárás idején elpusztultak. A kevés történeti forrás miatt a város kezdeteinek megértéséhez gyakran a legendákra, mondákra és hagyományokra kell szorítkoznunk. Ide sorolható *Kálti Márk* 1360 körüli *Képes Krónikája* (*Chronicon pictum Vindobonensae*), amelyben az olvasható, hogy: I. László: „*Bihar vármegyében a Körös folyó mellett vadászat közben talált egy helyet, ahol angyali intelemre elhatározta, hogy monostort épít Szűz Mária tiszteletére: ezt a helyet Váradnak nevezte.*” Egy jó évszázad elteltével *Thuróczy János* *A magyarok krónikája* (*Chronica Hungarorum*) című munkájában átvette a *Kálti Márk* által közölt információkat.

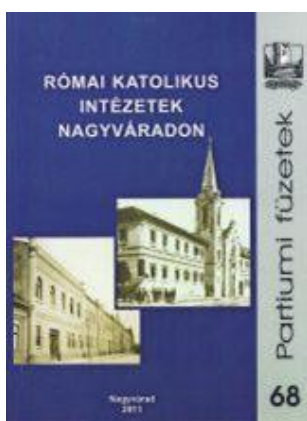
Kupán Árpád: Nagyvárad nagy változásainak vezéregyéniségei Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság, Nagyvárad, 2012 (145 x 205 mm, fűzött, 244 oldal)

A városépítő Rimler Károly – a városmentő dr. Soós István polgármester

Városunk egész történetét, sorsfordító eseményekben gazdag múltját alapvetően meghatározta az a tény, hogy alapítója Szent László volt. A szent király egyben a város védőszentje is lett, s ennek köszönhetően mindig sikerült megmenekülnie, újjászületnie a létét, fennmaradását is veszélyeztető súlyos veszedelmekből. De nem csak megmenekült és újjászületett, de utána legtöbbször jelentős központtá, a kultúra, a művelődés fellegvárává vált. Gondoljunk csak a 13. századi tatárdúlás utáni fellendülésre, a

A határainkon túli kiadók ajánlatai I. – Nagyváradi séták - múltban és jelenben A Xantus Könyv kiadványai

Zsigmond-kori zarándokhelyé válásra, a Mátyás-kori reneszánszra, a reformáció utáni iskolafejlődésre, könyvkiadásra (a híres Várad Bibliára), a török megszállás utáni barokk fényű újjászületésre, az 1848–1849-es forradalomban játszott szerepére, s annak áldásaira és leverésének áldozataira. Városunk igazi nagyvárossá – korabeli szóhasználattal élve –, kultúrvárossá fejlődése az 1867-es kiegyezés után kezdődött el és *Rimler Károly* polgármestersége alatt a 19. század végén és a 20. század elején ért csúcspontjára, illetve szakadt meg az első világháború vérzivatarában. *Dr. Soós István* már ennek a zűrzavaros, nagy társadalmi és politikai kataklizmákat hozó 20. századnak az embere, aki még az egykori Ausztria–Magyarország idején kezdte közéleti pályáját, majd az új, gyökeresen megváltozott helyzetben küzdött a kisebbségi sorsba került magyarság meghagyott, megmaradt jogainak, életlehetőségének biztosításáért. Megérte és cselekvően segítette, hogy az 1940-es új impériumváltás eredményeként Várad újból Szent László király városa legyen. Rövid, de súlyos háborús években irányította a várost, fejlesztette fontos intézményeit.

Dukrét Géza (szerk.): Római katolikus intézetek Nagyváradon. Varadinum Script Könyvkiadó, Nagyvárad, 2011 (145 x 205 mm, fűzött, 230 oldal)

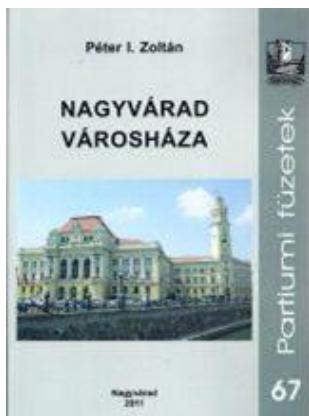
Várad 1692-es török felszabadulása után újra indul a szerzetesi élet. A piaristák, az irgalmasok, a pálosok, az orsolyiták, ferencesek, később a premontreiek, majd előbb a Hám János alapítású szatmári vincések, akiktől a Grazból jött vincések veszik át az árvaházak, iskolák, kórházak vezetését. Mindezek áldásosan működtek évszázadokon keresztül, egészen 1948-ig, amikor a kommunista állam megszünteti az összes szerzetesrendet, iskoláikat, kolostoraikat, egész vagyonukat elkobozzák, „államosítják”, a szerzeteseket földönfutókká teszik. Csak az 1989-es változások után kapják vissza működési engedélyüket. Ez a könyv két szerzetes közösség, a Szent Orsolya-rend és a Szent Vince Szeretet Leányai (vincés nővérek) nagyváradai letelepedéséről és áldásos működéséről szól. Ennek az áldásos tevékenységnek kívánunk méltó emléket állítani. Csodálatos múltról tanúskodik e könyv; „[...] és mivel a jelen bizonytalan, a jövő sem kecsegtet nagy változásokkal, de Istennél semmi sem lehetetlen.” (Lk 1. 37). Számunkra Madách Imre: Ember tragédiájának befejező mondata a feladat: *"Ember küzdj és bízva bízzál"*. Szívünkben ezzel a bizalommal adjuk az olvasó kezébe e munkát és adjuk mindnyájukra főpásztori áldásunkat.

Péter I. Zoltán: Nagyvárad városháza. Varadinum Script Könyvkiadó, Nagyvárad, 2011 (145 x 205 mm, fűzött, 70 oldal)

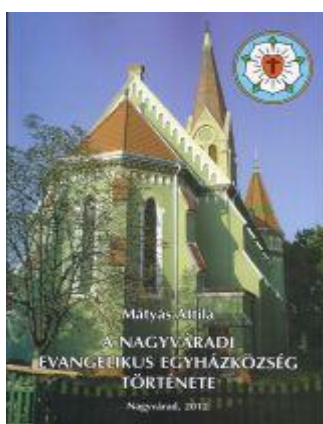
Várad 1660 augusztusától 32 éven át török fennhatóság alatt állt. Bevezették a muzulmán közigazgatást, Várad székhellyel egy pasalikot, azaz kormányzóságot állítottak fel, melynek élén, mint kormányzó egy szerdár basa állott. Az osztrák felmentő csapatok nyolc hónapi ostrom után foglalták vissza a várat, amelyet a törökök 1692. június 7-én hagytak el. Másnap ünnepi szentmisét celebrált Benkovich Ágoston katolikus püspök a szabadban, egy sátor alatt,

A határainkon túli kiadók ajánlatai I. – Nagyváradi séták - múltban és jelenben

A Xantus Könyv kiadványai

templom ugyanis ekkor már egy sem volt a városban. Felszabadultak tehát a Sebes-Körös mindkét partján levő települések, de jobbra teljesen romos, lakhatatlan állapotban voltak. A vártól nyugatra, az egykori Péntekhelyen és Szombathelyen egyetlen emeletes, de fedetlen épületet leszámítva, minden csupa rom volt. A vártól kelet és dél felé, hol egykor Velence és Vadkert állt, házaknak már híre sem volt. Lakható házak csupán a Körös jobb partján, Olasziban maradtak, de ezekből is mindössze 12 volt még javítható állapotban. A visszafoglalás évében alig maradtak emberek, azok sem voltak őslakosok.

Mátyás Attila: A Nagyváradi Evangélikus Egyházközség története Varadinum Script Könyvkiadó, Nagyvárad, 2012 (167 x 240 mm, fűzött, 140 oldal)

Megjelent a Nagyváradi Evangélikus Egyházközség újraalapításának 200. évfordulóján

Megrendítő a nagyváradi evangélikusság két évszázados múltja. A templomtelek megvásárlásának nehézségei, a történelem viharában iskola, parókia építése, majd az újabb időkben óvoda létrehozása; a lelkész kitoloncolása 1945-ben, s a totalitárius kommunista rendszerben az állandó fenyegetettség és kontroll kényszerítő keserősége jelzi – próbás időkben is – az egyház Urának gyülekezetet megtartó erejét. Gazdag s jelentős egyházi események egész sora mutatja, milyen fontos szerepet töltött be a Partiumban élő evangélikusság Nagyvárad múltjában és az erdélyi lutheránus egyház kényszerű létrejöttében.

Példaértékű áldozatkészség párosult a hithűséggel és az evangélium terjesztéséért érzett elkötelezettséggel. Magas szellemi intelligenciával megáldott vezető személyiségek Isten előtti felelősségét kísérte a lutheri reformáció örökségének továbbadásáért hordozott imádság és bátor tenni akarás. Világi személyek – a város polgármestere, az egyházközség első felügyelője – gyülekezet alapításáért küzdő, magas beosztásban szolgáló városi polgárok és gazdag lelki ajándékokkal megáldott lelkipásztorok fáradozása nyomán él ma is a nagyváradi gyülekezet két ország határán egymásért dobbanó szívvel és közös imádsággal.

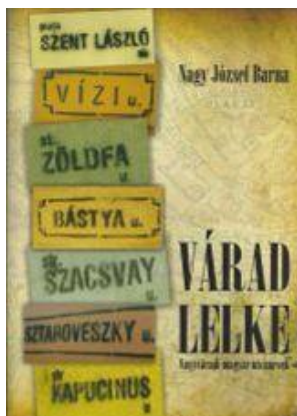
Nagy József Barna: Várad lelke Magánkiadás, 2009 (205 x 292 mm, fűzött, 152 oldal)

Nagyvárad magyar utcanévek

Számunkra megszentelt hely Nagyvárad. Úgy járunk benne, mintha az egész város templom lenne, mintha bármikor felbukkanna a sarki fordulón Ady, vagy Juhász Gyula, mintha a magyar és nagyváradi történelem itt élne, lüktetne körülöttünk. Mert Nagyvárad minden idegszálával, minden rezdülésével, minden villanásával az egyetlen magyar történelem szerves és soha ki nem törölhető része. Aki egy fél órát sétál a belvárosban, már azt is megérinti az igazi, a régi Nagyvárad. De aki olyan szerencsés, hogy itt élhet, itt élhettek ősei, az tudja csak igazán megérteni, hogy Nagyváradnak magyar lelke van. A város múltját, magyar arcát, magyar lelkét

A határainkon túli kiadók ajánlatai I. – Nagyváradi séták - múltban és jelenben

A Xantus Könyv kiadványai

leghitelesebben nem csak a fényképeken megőrzött, de a még most is álló falak, épületek, régi utcák, házak tudják visszaadni, megmutatni. Ezek mellett, ezek mögött ott vannak a város képéhez, arculatához szervesen illeszkedő utcanevek. Az utcák elnevezései hűen tükrözik a történelmi időt, amelyben elneveztettek, de megmutatják a népet, nemzetet is, amely a várost lakja. Képet adnak jelenünkről és múltunkról is.

Ebben a könyvecskében Nagyvárad magyar utcaneveit szeretnénk népszerűsíteni, azzal az elvárt kéréssel, hogy aki a magyar nemzethez tartozónak érzi magát, az a magyar elnevezéseket használja beszédben, írásban egyaránt. Már csak azért is, mert nagyrészt a mi nemzetünk, a mi városunk nagyjairól neveztek el a nagyváradi utcákat. Használjuk a magyar utcaneveket, mert ez a mi kultúránk, ez a mi történelmünk, ez a mi anyanyelvünk.